

Любов Олександрівна КІБАЛЬНИК

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,
Інститут міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Мельникова, 36/1, каб. 313, м. Київ, 04119, Україна
E-mail: lyubov_kibalnik@mail.ru

РОЛЬ ГЕНЕЗИ ТНК У ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ

Кібальник, Л. О. Роль генези ТНК у гео економічних трансформаціях [Текст] / Любов Олександрівна Кібальник // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 1. – С. 101-108. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Визначено, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. в умовах переформатування світового гео економічного простору у багатополісний, поруч із окремими державами, міжнародними організаціями, регіональними інтеграційними угрупованнями, транснаціональні корпорації перетворюються на одного із основних суб'єктів гео економіки. На основі аналізу складників генези ТНК показано роль цих компаній у виробництві та обміні світового продукту, розподілі та перерозподілі ресурсів і світового доходу. Серед основних мотивів, що домінували на різних етапах виникнення та розвитку транснаціональних корпорацій, виокремлено доступ до природних ресурсів за кордоном, розширення ринків збуту, підвищення ефективності виробництва, забезпечення економічної безпеки компанії. Доведено, що виникнення ТНК є однією з основних гео економічних трансформацій ХХ ст. Обґрунтовано зміну місця і ролі країн, що розвиваються, у світовому господарстві внаслідок поширення діяльності філіалів та дочірніх компаній на території країн-реципієнтів, а також активного розвитку їхніх власних ТНК. Виокремлено найвпливовіші фактори трансформації ролі країн з ринками, що формуються, в сучасному гео економічному просторі, якот: обсяги прямих іноземних інвестицій та кількість транснаціональних корпорацій.

Ключові слова: транснаціоналізація; гео економіка; гео економічні трансформації; складові генези; прями іноземні інвестиції.

Любовь Александровна КИБАЛЬНИК

РОЛЬ ГЕНЕЗИСА ТНК В ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЯХ

Аннотация

Определено, что в конце ХХ – начале ХХІ в. в условиях переформатирования мирового геоэкономического пространства в многополюсное, наряду с отдельными государствами, международными организациями, региональными интеграционными группировками, транснациональные корпорации превращаются в одного из основных субъектов геоэкономике. На основе анализа составляющих генезиса ТНК показана роль этих компаний в производстве и обмене мирового продукта, распределении и перераспределении ресурсов и мирового дохода. Среди основных мотивов, доминировавших на разных этапах возникновения и развития транснациональных корпораций, выделены следующие: доступ к природным ресурсам за рубежом, расширение рынков сбыта, повышение эффективности производства, обеспечение экономической безопасности компании. Доказано, что возникновение ТНК является одной из основных геоэкономических трансформаций ХХ в. Обосновано изменение места и роли развивающихся стран в мировом хозяйстве в результате расширения деятельности филиалов и дочерних компаний на территории стран-реципиентов, а также активного развития их собственных ТНК. Выделены наиболее влиятельные факторы трансформации роли стран с формирующимися рынками в современном геоэкономическом пространстве, такие, как объемы прямых иностранных инвестиций и количество транснациональных корпораций.

Ключевые слова: транснационализация; геоэкономика; геоэкономические трансформации; составляющие генезиса; прямые иностранные инвестиции.

Lyubov Oleksandrivna KIBALNYK

PhD in Economics, Assistant Professor,
Doctoral Student of the Department of the World Economy and International Economic Relations,
Institute of International Relations,
Kyiv Taras Shevchenko National University,
Melnykov st., 36/1, r. 313, Kyiv, 04119, Ukraine
E-mail: lyubov_kibalnik@mail.ru

THE ROLE OF TNC GENESIS IN GEOECONOMIC TRANSFORMATIONS

Abstract

Transnational corporations next to separate states, international organizations and regional integrated grouping are determined to become the main subject of geo-economics at the end of the XX century and at the beginning of the XXI century in the conditions of reformatting the world geo-economic space into multi-polar one. The analysis of TNC components shows the role of these companies in the production and world product exchange, the distribution and redistribution of resources and the world income. The access to the natural resources abroad, market expansion, production efficiency increase, company economic security are distinguished among the main motives dominating at different stages of transnational corporations. TNC emergence is proved to be one of the main geo-economic transformations of the XXI century. The place and role change of developing countries in the world economy owing to the dissemination activities of branches and subsidiaries on the territories of recipient countries, as well as the active development of their own TNC is substantiated. The most influential factors of the role transformation of the countries with developing markets in the modern geo-economic area such as foreign direct investment and the number of transnational corporations are distinguished.

Keywords: transnationalization; geo-economics; geo-economic transformations; genesis components; foreign direct investment.

JEL classification: F50, F230, F60

Вступ

У кожний конкретний історичний період геоэкономика відображає рівень розвитку міжнародних економічних відносин та співвідношення сил при певному рівні й характері технологічного і господарського розвитку. На початку XXI ст. відбувається глобальне переформатування світового простору, він стає багатополюсним. Змінюються його складники та зв'язки між ними. В основі таких змін лежать глобальні геоекономічні трансформації, а саме: якісні та кількісні зміни у системі відносин виробництва та обміну світовим продуктом, розподілу та перерозподілу ресурсів і світового доходу.

Одним із рівнів, на якому можуть відбуватись геоекономічні трансформації, окрім глобального, регіонального та національного, є рівень підприємств, тобто мікрорівень. Специфіка цього рівня в контексті аналізованої проблеми полягає в тому, що об'єктом дослідження можуть виступати суто міжнародні або транснаціональні компанії. Адже лише такі організаційні структури, внаслідок транснаціонального характеру їхньої діяльності, можуть впливати на розподіл та перерозподіл ресурсів, продукту та доходів, поруч з іншими суб'єктами геоэкономики, такими, як окремі держави, міжнародні організації, регіональні інтеграційні угруповання. Зауважимо, що сам процес виникнення та розвитку різного роду організаційних форм ТНК можна розглядати як одну з найсуттєвіших геоекономічних трансформацій XX ст.

Теоретичне осмислення розвитку транснаціональних корпорацій розпочалось ще в 30-х роках XX століття з досліджень Д. Вільямса, який показав наявність протиріч між неокласичною теорією міжнародної торгівлі і розвитком міжнародного виробництва. Однак справжній науковий розвиток проблематика транснаціоналізації світового господарства отримала в 60–80-х роках XX ст. Дослідження науковців стосувались розробки таких проблем, як: теорія організаційних форм ТНК (М. Аокі, І. Самсон), теорія ринкової влади (С. Хаймер), теорія інтернаціоналізації (Р. Коуз, О. Вільямсон, Е. Пенроуз) концепція міжнародної конкурентоспроможності (Р. Верной, Р. Стобаух), «податкова» теорія (О. Хорошун), теорія привласнення (В. Рокоча), еkleктична теорія міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності (Дж. Даннінг). Що ж стосується зв'язку між діяльністю ТНК та розвитком геоэкономики, то тут наукові розвідки обмежуються дослідженнями школи геоэкономики Е. Кочетова, а

само: роллю ТНК у формуванні інтернаціоналізованих відтворювальних ядер. Водночас аналіз місця ТНК у процесах гео економічних трансформацій у світовій та вітчизняній економічній літературі відсутній.

Мета статті та завдання

Метою цього дослідження є визначення місця і ролі транснаціональних корпорацій у процесах здійснення гео економічних трансформацій на основі аналізу основних етапів їхнього розвитку. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: проаналізувати основні віхи у розвитку ТНК, визначити специфіку мотивів та наслідків їхньої діяльності, розкрити роль ТНК у перетвореннях гео економічного характеру у світовому господарстві.

Виклад основного матеріалу

Ще в XVI-XVII ст., з початком колоніального освоєння Нового Світу, з'явилися перші прообрази ТНК. Їхня діяльність і основні цілі функціонування весь час зазнавали значної трансформації. Наприкінці XIX ст. – початку XX ст. виникли трести, орієнтовані на випуск військово-технічної продукції. У 60-ті роки XX ст. ТНК у своїй діяльності починають активно використовувати досягнення науково-технічного прогресу та НТР. З 70-х – 80-х рр. вони поєднують елементи національного і закордонного виробництва, переводячи механізми відтворювального процесу на загальні для відповідних країн стандарти і принципи.

У цей період діяльність міжнародних корпорацій починає набувати глобального характеру, а конкуренція здійснюється у світовому масштабі. Впровадження ними нових інформаційних технологій створило можливості координування дій філій та всіх підрозділів на основі єдиної міжнародної мережі управління. Інтегрування з іншими мережами ТНК спричинило безпосередній економічний і політичний вплив як на країни базування, так і приймаючі країни. Як наслідок, відбулася трансформація цілей сучасних корпорацій, а саме: зміщення акцентів зі збуту надлишкової продукції та отримання швидкого прибутку на стратегічне захоплення економічних зон впливу, контроль над матеріальними і фінансовими потоками, тобто вплив на гео економічну систему координат.

Таким чином, поширення ТНК сприяло формуванню нового світоустрою, де географічні та економічні кордони не збігаються, а на ґрунті матеріально-фінансових потоків, що вийшли за національні межі, утворились виробничі інтернаціоналізовані комплекси як об'єктивний процес транснаціоналізації. У ході цього процесу відбувається глобальна уніфікація стандартів виробництва та споживання. Тому очевидним стає факт, що саме цей процес транснаціоналізації перетворився на рушійну силу, яка згодом призвела до зміщення акцентів з військово-політичних на економічні для країн і глобальних відтворювальних комплексів, а також сприяв глобалізації світового економічного простору.

Розвиток гео економіки супроводжується еволюційною зміною її основних суб'єктів, удосконаленням та виникненням нових форм регулювання міжнародних економічних відносин та механізмів доступу до світових ресурсів і доходу. Процеси виникнення ТНК слушно пов'язують з періодом колонізаторської експансії, коли провідні держави почали активно організовувати бізнес з видобутку корисних копалин та сільськогосподарського виробництва в колоніях. Це сприяло формуванню першого складника генезису ТНК, а саме – мотиву доступу до природних ресурсів за національними межами. У період з 1870 р. до 1913 р. мотив до організації транснаціонального бізнесу в первинному секторі економіки отримав остаточне оформлення. Він був обумовлений промисловою революцією, яка сприяла появі великих заводів і фабрик, що прийшли на зміну мануфактурному способу виробництва. У 1913 р. до цього сектора економіки було залучено 55 % накопичених глобальних ПІІ, а до сфери транспорту, торгівлі і розподілу продукції – 30 %, до обробної промисловості – 10 %. При цьому, близько 3/4 накопичених обсягів ПІІ були прямо чи опосередковано пов'язані з господарською діяльністю в первинному секторі економіки, тому що значна частина інвестицій у сферу послуг здійснювалася з метою фінансування, страхування, перевезення та здійснення інших дій, спрямованих на організацію міжнародної торгівлі сировинними товарами і продовольством [1].

Наприкінці XIX ст. почав формуватися другий складник генезису ТНК, котрий характеризувався мотивом доступу до закордонних ринків збуту. Цьому посприяла політика зовнішньоторговельного протекціонізму та принцип ескалації тарифних ставок, які почали застосовувати США і більшість країн Європи. Зокрема, у 1913 р. середньозважений розмір імпорتنих тарифних ставок США на продукцію обробної промисловості склав 44 %, у Японії – 30 %, у Франції – 21 %, у Німеччині – 20 %. Зазначені процеси сприяли розвитку імпортозамінних виробництв і спонукали рух ПІІ як альтернативи експортних поставок готової продукції обробної промисловості з країн базування, що в кінці XIX ст., на думку Дж. Даннінга, зумовило появу ТНК в їхніх сучасних формах. Стратегії формування таких ТНК уже більшою мірою відповідали сучасним тенденціям транснаціоналізації компаній: розвитку діяльності закордонних філій в основних приймаючих країнах передував етап діяльності їх як національних фірм-експортерів [2, с. 167]. В умовах, коли країни Північної Америки та Європи володіли найбільшим

промисловим потенціалом і більш місткими ринками збуту, це посприяло розвитку перехресного руху транснаціонального капіталу між розвиненими країнами.

На початку 60-х рр. особливим динамізмом характеризувались надходження американських ПІІ в обробну промисловість Західної Європи: машинобудування, автомобільну, електротехнічну та фармацевтичну промисловість. У цих умовах мотив доступу до зарубіжних ринків збуту як такий, що визначає генезу ТНК, втілювався повною мірою. Основним фактором, що посприяв такому перебігу подій, була європейська інтеграція, зокрема утворення митного союзу. У перспективі це могло негативно позначитися на експорті США в країни регіону. Як наслідок, американські ТНК стали активно використовуватися для проникнення на європейський ринок, а згодом філіям зарубіжних компаній у Європі був наданий національний режим.

Третій складник генези ТНК почав формуватися в останній третині ХХ ст., що було викликано прагненням цих компаній до підвищення ефективності виробництва. Внаслідок використання нових технологій у транспорті, інформатиці та засобах зв'язку істотно знизилась трансакційні витрати на управління закордонними філіями ТНК. У 80-ті рр. це, власне, і визначило тенденції вертикальної інтеграції ТНК, оскільки прагнення підприємців розподілити постійні виробничі витрати на більший обсяг випуску продукції дозволяло знизити собівартість виробництва її одиниці в умовах зростаючої віддачі від масштабу. В цих умовах поглиблювався міжнародний поділ праці: національні господарства окремих країн стали не здатними відокремлено випускати десятки тисяч спеціалізованих компонентів, з яких складалась новітні машинотехнічні та електронні вироби. Водночас, за рахунок транснаціоналізації, корпорації змогли сконцентрувати запас факторів виробництва, що був необхідний для реалізації великомасштабних інвестиційних проектів, а також проводити капіталомістку інноваційну діяльність з розробки нових технологій і видів продукції. Як наслідок, прагнучи підвищити ефективність виробництва, філіали ТНК перехопили ініціативу мобілізації капіталу у національних економічних суб'єктів – учасників спільних підприємств у приймаючих країнах, а також капіталу, запозиченого на місцевих фінансових ринках [3].

Згодом лібералізація міжнародної торгівлі на основі принципів ГАТТ-ВТО призвела до втрати значущості транснаціоналізації як методу подолання протекціоністських бар'єрів у зовнішній торгівлі приймаючих країн. Проте розвиток зарубіжних філій ТНК продовжувався. Цьому сприяло підвищення вимог світового ринку до якості продукції, післяпродажного обслуговування, вдосконалення реклами, необхідність більш повного врахування уподобань споживачів тощо як найважливіших факторів конкурентоспроможності фірм. Більше того, наявність філій у країнах-споживачах є імперативом до роботи низки ТНК сфери послуг на зарубіжних ринках.

Четвертий складник генези ТНК визначається необхідністю економічної безпеки діяльності компаній через диверсифікацію напрямів вкладення капіталу [4, с. 47]. Цей мотив обумовлюється нестабільністю політичних та економічних систем у приймаючих країнах третього світу. Звідси – пошук більш безпечних місць вкладення своїх активів у економічно розвинені країни. Таким чином, виникнення, розвиток та трансформація транснаціональних форм бізнесу визначається специфічними факторами мотивації закордонної експансії, знаходиться під впливом галузевої і державної приналежності компаній та відповідного інституційного середовища. Здійснений аналіз засвідчує, що генеза ТНК має двоїсту виробничо-збутову структуру (рис. 1).

Отже, з одного боку, ТНК виступають у якості інститутів залучення в господарський оборот факторів виробництва приймаючих країн – природних ресурсів, робочої сили, інформації і технологій, національного капіталу і т. д., які об'єднуються з факторами виробництва країни базування з метою досягнення позитивного синергетичного ефекту, високої рентабельності та територіальної диверсифікації активів. З іншого – ТНК є інститутами удосконалення систем збуту продукції на ринках приймаючих країн, що функціонує як механізм подолання їх зовнішньоторговельних бар'єрів, а також дозволяє підвищити конкурентоспроможність продукції та організувати зарубіжний бізнес у сфері послуг.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що у гео економічному просторі прослідковується поступове зростання ролі ТНК відповідно до зміни мотивів на різних етапах їх становлення. Так на першому етапі формування, вони починають брати участь у перерозподілі світових ресурсів видобувної та сільськогосподарської сфер через поширення власної діяльності в колоніально залежних країнах. Як наслідок, відбувається перерозподіл доходів від цих галузей на користь ТНК. На другому етапі такий перерозподіл виробленого продукту та доходу почав забезпечуватись ще й через розширення ринків збуту міжнародних компаній, а зростання прибутків – унаслідок уникнення протекціоністських бар'єрів. Упровадження нових технологій, переоснащення процесів виробництва, їх модернізація, зниження трансакційних витрат через застосування нових технологій у транспорті, інформаційній сфері та засобах зв'язку, поглиблення міжнародного поділу праці, а саме – вузької спеціалізації виробництва – на наступному етапі розвитку ТНК, призвели до можливості значного підвищення ефективності виробництва, зростання їхніх доходів, а отже, і перерозподілу світового доходу

на власну користь. Пошук сучасними ТНК нових, більш стабільних умов власного функціонування через диверсифікацію напрямів вкладення капіталу теж зміцнює їхні позиції як одного з головних суб'єктів геоeкономіки.

Рис. 1. Основні складники генезису ТНК у світовому господарстві*

*Розроблено автором

Отже, генеза ТНК засвідчує, що однією з головних трансформацій геоeкономічного простору стало виникнення міжнародних компаній з інтернаціональним характером діяльності. Сьогодні ТНК є одним з провідних учасників відносин виробництва та обміну світовим продуктом, розподілу та перерозподілу ресурсів і світового доходу, повноцінним суб'єктом геоeкономіки.

Це підтверджують дані про міжнародні потоки прямих іноземних інвестицій, оскільки з ними безпосередньо пов'язані процеси створення механізму виходу виробництва за національні межі. Саме ТНК є головними джерелами прямих інвестицій, на частку яких нині припадає близько 90 % прямих закордонних інвестицій у світі. За останні 30 років діяльність ТНК характеризується приростом глобальних потоків прямих іноземних інвестицій. Загальна динаміка обсягів залучених ПІІ у світі зображена на рисунку 2.

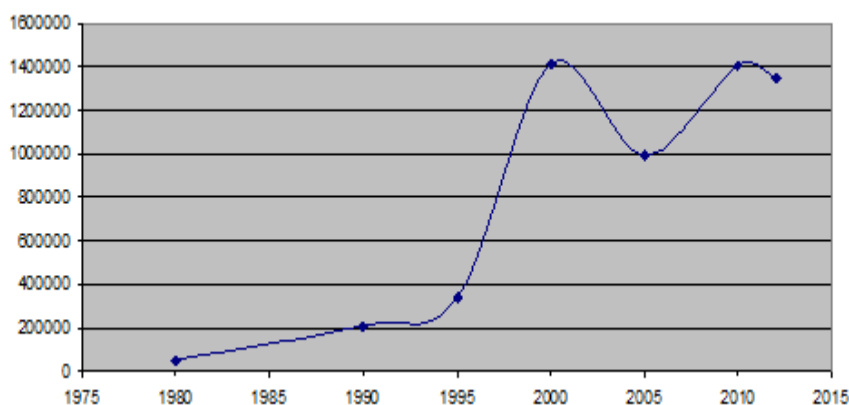

Рис. 2. Динаміка обсягів залучених ПІІ у світі, 1980-2012 рр. *

*Складено автором на основі джерела [5]

З 1980 р. до 2000 р. спостерігається загалом позитивна динаміка приросту прямих іноземних інвестицій. Найбільш інтенсивне зростання прямого іноземного інвестування в кінці 90-х років насамперед пов'язано з довготривалим інвестиційним бумом в американській економіці, що пояснювався формуванням спекулятивних «бульбашок» на фондовому ринку США. Лібералізація східно-

азіатських економік та зміни в конфігурації гео економічного простору, а саме перехід від біполярності до багатополюсності, поява нових територій для вкладення капіталу – країн колишнього соціалістичного табору та зміна в цей період стратегій ТНК, теж посприяли інтенсифікації процесів закордонного інвестування. Періоди падіння обсягів ПІІ в основному збігаються з економічним спадом у країнах – основних інвесторах світової економіки, таких, як США, Японія та ЄС, що почався в 2001 р. У цьому ж напрямі діяли процеси значного скорочення обсягів транскордонних злиттів та поглинань, а також закономірне зменшення ПІІ після їх непомірного зростання (у 2000 році обсяг ПІІ перевищував їх обсяг у 1995 р. у 6 разів).

Слід зазначити, що головну роль у позитивній динаміці надходження іноземних інвестицій відіграють країни, що розвиваються, та їхні більш високі темпи економічного розвитку, а також поступове збільшення інвестицій у країнах з перехідною економікою. Згідно з даними про обсяг залучених ПІІ, у 2012 році він склав 1350925,7 млн дол., що значно перевищує їх обсяг у 1980 році, який складав 54069 млн дол. США. Цей приріст відбувся на тлі збільшення прибутків транснаціональних корпорацій (ТНК) та відносно високих темпів економічного зростання в країнах, що розвиваються. Із групи розвинутих країн найбільшими притоками ПІІ характеризуються Німеччина, Франція, Великобританія, Канада, США.

Обсяг ПІІ приймаючих країн у країнах, що розвиваються, збільшився з 7469 млн дол. США у 1980 році до 702825,6 млн дол. США у 2012 р. Серед країн, що розвиваються, найбільші обсяги залучених ПІІ були зафіксовані у Китаї. Притік іноземних інвестицій до країн з перехідною економікою значно менший, ніж у розвинутих чи країнах, що розвиваються, але також характеризується помірними темпами приросту за останні 30 років (рис. 3).

Так у період з 1980 р. до 2012 р. особливо посилили свої позиції країни, що розвиваються, оскільки у 1980 році найбільший обсяг залучених інвестицій припадав на розвинені країни (86 %), а у 2012 році їх обсяг скоротився практично в 2 рази, тобто складав 42 %. За цей період країни, що розвиваються, збільшили обсяг залучених інвестицій у 4 рази, і в 2012 році їх обсяг складав 52 % усього світу, що на 10 % більше, ніж обсяг інвестицій розвинутих країн.

Рис. 3. Розподіл залучених ПІІ за групами країн, % *

*Складено автором на основі джерела [5]

Отже, як засвідчують дані, діяльність ТНК вплинула також на співвідношення економічних сил у межах іншого суб'єкта гео економіки – окремих держав. Активний розвиток філіалів та дочірніх компаній у країнах, що розвиваються, а головне їх власних ТНК, кардинально змінює роль цих країн у гео економічному просторі. Зокрема, країни БРІКС, а також інші країни з ринками, що формуються, на початку ХХІ ст. починають складати значну конкуренцію економічно розвиненим країнам. Це підтверджують такі дані щодо географічної структури транснаціональних корпорацій. У 2006 році найбільша кількість ТНК знаходилася в США (170 компаній), Японії (70 компаній), Великобританії і Франції (38 компаній). У 2008 році ситуація була такою – США (153 компанії), Японія (64 компанії) і Франція (39 компаній). У 2010 році топ-3 материнських країн ТНК виглядав так: США, Японія, Китай (139, 71 і 46 компаній відповідно). У 2012 році найбільша кількість ТНК розташовувалася в США (132 компанії), Китаї (73 компанії) і Японії (68 компаній). Це засвідчує активний розвиток саме китайських компаній, що пов'язано зі збільшенням купівельної спроможності всередині країни: все більше товарів орієнтовані на внутрішнє споживання [6-9]. Загалом систематизація динаміки географічного розподілу рейтингу найбільших ТНК за 2006-2012 рр. зображено на рисунку 4.

Таким чином, систематизація динаміки географічного розподілу рейтингу найбільших ТНК за 2006-2012 рр. та дані рейтингу Fortune Global 500 свідчать, що кількість ТНК із США в топ-20 поступово зменшується (з 9 компаній у 2006 році до 5 у 2012 році). У 2010 році в топ-20 з'явилися компанії з Китаю, а у 2012 році – по одній компанії з Південної Кореї (Samsung) і Росії (Gazprom) [10]. Такі зміни в

географічній структурі пов'язані із перерозподілом капіталів, використовуваних компаніями, і в посиленні позиції держав, корпорації з яких уперше потрапили до списку.

Рис. 4. Систематизація динаміки географічного розподілу рейтингу найбільших ТНК у 2006 р. та 2012 р. *

*Складено автором за джерелами [6-9].

Отже, до початку процесів інтернаціоналізації виробництва та вивозу капіталу за межі національних кордонів, основними учасниками процесів контролю над ресурсами та доходами у світі були окремі країни. На основі транснаціоналізації капіталу відбулося формування глобальних виробничо-збутових ланцюгів створення та реалізації доданої вартості, що сьогодні формують каркас світового господарства. Розмежування відбувається не за національно-державними кордонами, а між ТНК або міжнародними стратегічними альянсами (МСА), що ними створюються. Саме ТНК та МСА формують глобальні (трансграничні та міжкраїнові) ланцюги, що однак не спричиняє розчинення в них національних господарств, які, як правило, зберігають свою цілісність, хоча і в модифікованому вигляді [11, с. 20].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, одним з основних чинників, що стимулюють геоелекономічні трансформації та впливають на переформатування геоелекономічного простору, є об'єктивний процес транснаціоналізації. Генеза ТНК засвідчує поетапну зміну мотивів їхньої діяльності і, як наслідок, місця в системі геоелекономічних відносин. ТНК перетворились на основного суб'єкта геоелекономіки, беруть найактивнішу участь у створенні світового продукту, контролі за ресурсами та розподілі світового продукту. Виникнення ТНК можна вважати однією з наймасштабніших геоелекономічних трансформацій у ХХ столітті. Діяльність транснаціонального бізнесу сприяла кардинальній зміні місця і ролі країн, що розвиваються, у світовому господарстві. Сьогодні вони починають перетворюватись на локомотив економічного розвитку.

На початку ХХІ ст. роль ТНК в геоелекономіці зростає. Внаслідок чого доцільним є вивчення й інших напрямів їх впливу на трансформацію геоелекономічного простору. Перспективними, на нашу думку, можуть бути дослідження, що відслідковують розширення не лише географічної, а й галузевої структури діяльності ТНК, процесів їх злиттів та поглинань, а також специфіку функціонування і впливу на геоелекономічні трансформації фінансових міжнародних компаній.

Список літератури

1. Єрьоменко, А. А. Мотиваційний механізм міжнародного руху капіталу та інвестиційного процесу / А. А. Єрьоменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2007_4/1511.pdf.
2. Dunning, J. H. The electric paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity [Текст] / J. H. Dunning // *International Business Review*. – 2000. – № 9. – P. 163–190.
3. Шавкун, В. М., Сухацька А. І. Транснаціоналізація виробництва і капіталу в умовах світової фінансової кризи [Текст] / В. М. Шавкун, А. І. Сухацька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Vchnu_ekon/2011_6_1/248-252.pdf.

-
4. Кулешов, Е. А. Транснационализация производства: вклад в формирование новой международной экономики [Текст] / Е. А. Кулешов // *Экономические науки*. – 2008. – №7(44). – С. 45-47.
 5. FDI inflows, by region and economy, 1990-2012. Annex Table 01 [Electronic resource] / UNCTAD. – Mode of access : <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>
 6. *The Universe of the Largest Transnational Corporations*, UNCTAD [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://unctad.org/en/docs/iteiia20072_en.pdf.
 7. *World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development*, UNCTAD [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf.
 8. *World Investment Report 2011: Non-equity modes of international production and development*, UNCTAD [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>.
 9. *World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and trade for development*, UNCTAD [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf.
 10. Офіційний сайт журналу *Fortune* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/index.html>.
 11. Паньков, В. Глобализация экономики: quails es et quo vadis? [Текст] / В. Паньков // *Мировая экономика и международные отношения*. – № 1. – 2011. – С. 17-24.

References

1. Eryomenko, A. (2007). *Motyvatsiynyi mekhanizm mizhnarodnogo rukhu kapitalu ta investytsiynogo protsesu*. Retrieved December 20, 2013, from : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2007_4/1511.pdf.
2. Dunning, J. (2000). *The electric paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity*. *International Business Review*. 9, 163–190.
3. Shavkun, V., Sukhats'ka A. (2011). *Transnatsionalyzatsiya vyrobnytstva i kapitalu v umovakh svitovoyi finansovoyi kryzy*. Retrieved December 20, 2013, from : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Vchnu_ekon/2011_6_1/248-252.pdf
4. Kuleshov, E. (2008). *Transnatsionalyzatsiya proizvodstva: vklad v formirivaniye novoy mezhdunarodnoy ekonomiki*. *Ekonomicheskkiye nauki*. 7 (44), 45-47.
5. FDI inflows, by region and economy, 1990-2012. Annex Table 01. UNCTAD. (2012). Retrieved March 11, 2014, from:: <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>
6. *The Universe of the Largest Transnational Corporations*, UNCTAD. (2007). Retrieved March 11, 2014, from: http://unctad.org/en/docs/iteiia20072_en.pdf.
7. *World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development*, UNCTAD. (2009). Retrieved March 11, 2014, from: http://www.unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf.
8. *World Investment Report 2011: Non-equity modes of international production and development*, UNCTAD. (2011). Retrieved March 11, 2014, from: <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>.
9. *World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and trade for development*, UNCTAD. (2013). Retrieved March 11, 2014, from: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf.
10. *The official website of the magazine Fortune* [Ofitsiyniy sayt zhurnalu Fortuna]. (2013). Retrieved March 11, 2014, from: <http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/index.html>.
11. Pankov, V. (2011). *Globalizatsia ekonomiky: quails es et quo vadis? Mirovaya ekonomika i mezhdunarodniye otnosheniya*. 1, 17-24.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2014 р.